ORATIO
De
THERMARUM POTU
IN ΒΡΑΒΕΥΤΗΡΙΩι
INCLYTÆ ACADEMIÆ BASILEENSIS

Cum ſolemnitates Doctorales ſubiret publicè dicta

A'

JOANNE JACOBO WEPFERO
SCAPHUSA HELVET.
Med. Doct.

Anno Salvatoris, M. DC. XXXXVII.
Menſ. Jul. d. XXVII.

BASILEÆ, Typis GEORGI DECKERI,
Academiæ Typographi.

VIRO
MAGNIFICO ET AMPLISSIMO
DOMINO
JOANNI JACOBO WEPFERO
APUD DISENHOFIOS
SCULTESIO DIGNISSIMO
MILITIÆ PRÆFECTO PRIMARIO
PIETATIS CULTORI SINCERO
MUSARUM PATRONO BENE MERITO
PATRIÆ PATRI
PACIS ET BELLI STUDIIS INCLYTO
UTROBIQUE
SAPIENTIA PRUDENTIA FORTITUDINE
AGENDORUM DEXTERITATE
LAUDATISSIMO FELICISSIMO
PATRUO OPTUMO
EVERGETÆ SUO MAXUMO
ORATIONEM HANC INAUGURALEM
OBSERVANTIÆ OBSEQUII GRATITUDINIS
DEBITUM SYMBOLUM
SUBMISSE DEDICAT
JOAN. JACOB. WEPFER. M.D.
EX FRATRE NEPOS.

ORATIO

De

THERMARUM POTU.

MIRAMUR, *Magnifice Domine Rector, Ampliſſime Domine Tribune Plebis, Prudentiſſimi Domini Scholarchæ, Spectatiſſimi omnium Facultatum Domini Decani, plurimum Reverendi, Conſultiſſimi, Excellentiſſimi, Clariſſimi Domini Profeſſores, Domini Hoſpites Venerandi, Nobiliſſimi, Doctiſſimi: Tuq́; florentiſſima Studioſorũ corona:* Miramur inquam ſuperba Babylonis mœnia, vacuo aëre pendentia Mauſolea, vaſtum Coloſſum, & quæ præterea Mundi miraculorum nomine antiquitas laudavit; humanæ induſtriæ humanum captum ferè ſuperantia ſpecimina, at non humanæ ſortis expertia exempla: ſcilicet quæ cum authoribus ſuis ita perierunt, ut præter nomina vix alia veſtigia remanſerint, & neſcias an præſentia vel fidei vel famæ eorum derogatura ſit. Multos Romanæ potentiæ etiam rudera ſuſpenſos tenent, ſplendida vel priſtinæ magnificentiæ, vel ſiniſtræ pietatis vel immanis luxuriæ monumenta. Nemo mihi vitio vertere poterit, ſi in ſolemni hoc actu incomparabile Architecti Optimi Maximi opus Thermas in medium juſſus

produxero, & potiſſimum, An & quomodo Thermæ in potu conveniant? verba fecero. Tantum enim hæc humanis figmentis præſtant, quantum Authorem ſublimiorem & ſapientiorem habent. Nihil mihi hac vice artificiales veterum Romanorum Thermæ negotii faceſſent, quarum uſus & conditio cum operoſa ſtrue deſiit: nec ſcrupulũ mihi injiciet decantatus calidæ potus, non tam ſanitatis quàm pravæ voluptatis gratiâ illis ipſis in frequenti uſu poſitus. Thermæ Æterni Creatoris mandato in primordio rerum factæ me jam exercebunt. Agnoſco rei profunditatem & ingenii mei vires quàm imbecilles ſint, & meam in tam auguſto loco dicendi imperitiam, ut facilè diſcurrendo lapſurum, recitando hæſitaturum, & pulcherrimo argumento debitam gratiam me dempturum extimeſcam. Vos Auditores omnium Ordinum præſtantiſſimi conſuetâ virtute mihi benevolas aures commodetis oro, & ſi quid præter exſpectationem veſtram tenuius dixero, æqui boniq́ue conſulatis rogo. Antequam de potus ratione diſſeram, primò quærendum eſt, An omninò tutus ſit thermarum potus? ne fruſtraneo labore in reliquis deſudem. Si vulgi hac de re ſententia erogetur, prompta nobis aderit affirmatio, nec nos ulterius de hoc quæſito ſollicitos permittet, atq; thermas ceu certiſſimam panaceam ad ſidera tollet, ſive commoda quibus extrinſecus nos beant, ſuperſtitioſè admiretur, ſive quòd bibitas ſi non profuiſſe, tantùm non nocuiſſe obſervaverit. At queis de meliore luto pectora finxit æternus Artifex, ſecus putant, qui in definiendis iis quæ ad ſanitatem pertinent, oculatiores ſunt, & non nimium credulos nos eſſe volunt; at potius quo poſſu-

poſſumus ſtudio dubia quæque penſiculare jubent: Cùm non lignum, non lapis, non corium ſit illud cui medicamina debentur, ſed affabre Divinæ Imaginis domicilium, in quod impune ludere nullatenus licet. Si itaque rationum momenta attendamus, certè non pauca erunt, quæ thermarum potum ſtrenue diſſuadere videbuntur. Primum quod objicitur eſt inſignis calor, quo thermæ præditæ ſunt, qui præſenti virtute, quod ferventiſſimæ aquæ poſſunt, etiam ſuperſtitioſorum fide, ſi periculum fecerint, præſtabit. Ova thermis immerſa indurantur, ſetigera ſetis, pennigera pennis exuuntur, ceu ab ebulliente aqua in cute veſicæ excitantur, & ſi diutius paulò in aqua detineantur, tandem membra enecabuntur. Nec tam facile huic calori remedium invenire eſt: ſive enim frigida attemperemus, ſive calidorum halituum evaporationem permittamus, multum virtutis aquæ ſubtrahimus, dum vel ejus efficaciam ſopimus vel craſſamenta ſolùm retinemus, tenues in auras ſpiritibus, qui thermarum anima ſunt, diſperſis. Longè adhuc difficilius eſt, de Cauſa hujus caloris aliquid certi ſtatuere velle: qua tamen ignorata ſcientiam quoque rei vacillare neceſſe eſt, & occultorum uſurpatio non undiquaq; in Medicina ſecura eſt. Mirum profectò videri debet, ſi Peripatetica veſtigia premere velimus, quidnam illud ſit, quod in frigidiſſimo Elemēto Terra, frigidum magis Elementum Aquam, etiam per multa retro ſecula indeſinenter fervidiſſimum reddere valeat. Soli, qui veluti Magni Mundi Cor eſt, & cuncta cœleſti calore reficit, ob tot quæ Creatoris indulgentia mortalibus

præſtat beneficia, non pauci Philoſophorum id adſcribunt. Nec enim tam ſtupendum Naturæ opus ab alio quàm à tali principio exſpectandum putarunt. Equidem cũ ſanioribus Philoſophis æthereum hoc jubar admiror: non tamen ſiniſtra religione ductus veritati vim faciam, & Soli hanc provinciã tribuam. Si enim à Solis calore thermæ ebullirent, dubium foret, utrum ad hominum cunctorumque viventium perniciem magis quàm commoda divinum opificium conditum fuiſſet. Nam quæ ſæpius & apertius radiis percutit, vehementius incaleſcerent quam thermæ, quæ è profundis terræ viſceribus in apricum erumpunt: limpidi fontes, rapida flumina, ſtagnantes paludes, ad refectionem animantium deſtinata, pecori pecorisque magiſtro exitium adferrent. At longe aliter nobis ſapientiſſimi Creatoris benignitas conſuluit; vix enim Solis calore, etiã in regionibus & tempore ubi & quando virtus ejus eſt potentiſſima, aquæ, thermarum inſtar incaleſcunt: & non admodum denſi corporis objectu, gelidi etiam fontium rivuli nobis conſervantur. Taceo, ſi Solem thermarum authorem ſtatuere velimus, nec eas perpetuas, nec frigido ſub axe obſervatum iri. Aquas autem putare vel motu, vel ventis calidis, vel à fulmine ita incaleſcere, non cenſura dignum exiſtimo, cùm omni probabilitate careat, ut quilibet mecum judicabit qui thermas & quæ circa eas contingunt, vel ſuperficietenus intuebitur. Veriſimilius me plurimorum calculo facturum confido, ſi ad Lunæ Concavum damnatum ignem ſuis ſedibus reſtituam, ipſique hunc effectum tribuam: plura namque φαινόμενα clarè evincunt, Magnam Matrem potius illum intra ſua

viſcera

viſcera condere, quàm otioſè ſub Luna commorari. Cum enim omnia gelu rigent, fontes fumant. Terreſtres cavernæ hyeme tepent, & plurimis animalibus tutum domicilium præbent. Ex plantis quædam etiam profundis nivibus opertæ, florent: ex multis Helleborum nigrum nomino, qui, cum brumæ ſævities vehementiſſima eſt, circa feſta Natalitia Salvatoris noſtri pulcherrimum & vegetum florem non tam proprio quàm hujus adiutus viribus promit. A' calore metalla perfici, & irritamenta malorum regenerari in terræ viſceribus, qui mediocriter illa tractaverit, haud ignorabit. Imo conſpicua ſæpe flamma, qualem culinaris Ignis emittit, è terra prorumpit. Non quem ſacræ hiſtoriæ fiſſam terram evomuiſſe ignem & rebelles devoraſſe, referunt, indigito: cùm hoc Jehovæ & ſupernaturali mandato contigiſſe dici poſſit. Plurima tum recentia tum antiqua monumenta teſtantur, ſæpius Ætnam Siciliæ, Veſuvium Neapolis, Heclam Islandiæ, aliquot montes Americæ horrendo tumultu & ingenti vicinorum populorum damno copioſum ignem cum aliis eructaſſe. Nec eſt ut de Ignis alimento ſolliciti ſimus: qui enim his locis utiliſſimum elementum incluſit, providè etiam de alimento proſpexit. Vix enim terrarum angulus eſt, qui non pingue aliquod, gratiſſimum flammæ pabulum ferat. Bituminis varias ſpecies puto, tum liquida forma conſpicuas, tum alieni corporis admixtione induratas. Fluida ſunt Naphtha, Petroleum, Bitumen liquidum ſive pix liquida nativa, Maltha Plinii, quæ, quod ferruminandis Babylonis muris adhibita fuerit, celebris eſt. Duriora ſunt Succinum, Ambra, Sperma ceti, Aſphaltus, Gagates,

Terra

Terra & Ceſpites bituminoſi, Carbo foſſilis & Sulphur. Imò vix gleba tàm arida & exſucca apparet, ex qua Chymici non pingue aliquod flãmæ fomentum eliciant. Nec unctuoſi hujus corporis theſaurus unquam ignis voracitate conſumi poteſt: præterquam enim quòd procul dubio ditiſſimum penu in ſubterraneis locis latet, Creatoris etiã benedictione ſe multiplicat, & abſumptum in ſua matrice, quę terræ cavernæ ſunt, vi πλαστικῇ regeneratur: aliàs tot retro ſeculorum ordinibus ceſpites bituminoſi exhauſti fuiſſent, qui non ſolùm Septemtrionalibus Oceani accolis, ſed & quibusdam Americanis populis lignorum defectum reſarciunt, & hyeme mala arcent frigora: & pridem petrolei fontes exaruiſſent, quos perennes fluxiſſe hiſtoriarum etiam antiquiſſimarũ conſenſus probat. Nec eſt ut ignem ſubterraneum facilè extinctum iri vereamur, vel quòd hic impurus ignis ſpiraculis ſuis deſtituatur, vel quod aquarum cavernas terræ præterlabentium undis ſuffocaretur. Nam ea bituminum & congenerum materierum eſt natura, ut pertinaciſſimè flammam nutriant, & gelidiſſimarum undarum impetum eludere πυροτέχνοις cognitum eſt, qui globos maſsâ ex his compoſitâ infarctos deſiderato eventu aquis committunt. Nec terræ ſua ſpiracula deſunt, nec inſtar ſilicis compacta eſt, quod fluminum & fontium perennitas aſſerit. Huic igitur potentiſſimo foco perpetuum thermarum calorem acceptum feramus. Cujus effectus fervor & ebullitio ſunt, cujus alimentum ſulphur & alia in vicinia larga ſemper copia deprehenduntur, imo cujus conſpicua flamma circa thermas nonnunquam flagrare videtur. Non ſolum autem actuali quem Medici vocant calore

lore nocituræ videntur: nam latentem alium calorẽ fovent quo viſcera incendunt, & inevitabili fato nobis imminentem intemperiem inducunt, & ante diem ſenectutem accerſunt, & humido conſumpto vitam eripiunt. Vim hanc thermæ conſecutæ ſunt non ſolùm ignis qualitate aquis impreſſa, ſed ipſis alimentorum ſubſtantiis communicatis; bitumen ipſum & ſulphur per minima admixta ſunt, quæ magna calefaciendi & ſiccandi vi pollent; quibus plerunq; ſal aſſociatur: nonnunquam Alumen, Vitriolum, Ferrum, Argentũ vivum, Æs, Plumbum, Argentum, etiam Aurum, adjunguntur: has ſubſtantias ſapor demonſtrat; quæ arte chymica humidi evaporatione ex aqua copiosè eliciuntur. Pleræq; autem rerum harum, cum corpori noſtro minus ἀνάλογοι ſint, maximè ſi in magna quantitate aſſumantur, grave aliquod nobis damnum parient. Nec rerum harum craſſæ ſolùm portiones permiſcentur, ſed & ſpirituoſæ, & in matrice ſua probè elaboratæ & in ἀτόμους reductæ aquis inſinuantur, unde limpidiſſimæ licet appareant, & omnis compoſitionis expertes, nihilominus potentiſſimis admixtorum viribus inſtructæ percipiuntur. Ob hanc cauſam quoque facilè ſua virtute privantur, & vel per modicum tempus minus curioſe tractatis ſpiritus exhalant. Præterea thermæ inſimulantur, ac ſi ad calculorum in nobis proventum faciant, quibus crudelius tormentum & pertinacius in corpore vix extare poteſt. Hierapoli prope Laodiceam plurimas aquas calidas ſcaturire, *Strabo* author eſt, quæ ab incolis in foveas derivatæ ſponte in lapideam duritiem abeunt, quibus ædificia, quod verè ex aqua eſt, conſtruunt. Notum eſt quasdam eſſe aquas quæ cum tempore

ligna planè in lapides transmutant, fibrarum priſtina retenta ſerie, ſoliditate & gravitate lapidem, imò ferrum referentia, ut flammis tradita non comburi poſſint.

Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit
Viſcera,

canit *Ovidius in Transmutationum libro.* Pleræque objecta idonea lapideâ ſubſtantiâ cooperiunt. In agro Patavino celebres thermæ Aponenſes molinæ vicinæ rotam, quam verſant, brevi tempore lapide duro, compacto, aliquot digitos craſſo incruſtant. Maxima pars reliquarum thermarum canales, per quos ad uſum deſtinata loca derivantur, tophacea materia, ceu Tartaro, obducũt. Plurimum enim ſucci lapidifici Terræ globo perfuſum eſt, cujus præcipuè gratia, non caloris, non frigoris, lapides & gemmę conſolidantur: metalla coagulantur: herbæ, frutices, arboresligneſcunt; nucleos circumvallantia putamina oſſea redduntur, imò validiore & copioſiore ſucco ſe in horum poros inſinuante, radices, caules, folia, flores, ſemina lapidea fiunt: hoc ſucco terreſtior ſeminis pars, quamvis liquida ſit, in os, cartilaginem & ligamentum abit, quarum quædam ſi non lapideam duritiem nanciſcantur, ſaltem lapidibus haud multò inferiorem poſſident. Ab hoc ſucco in pluribus corporis partibus, ſæpiſſime verò in renibus Calculi generantur, non à calore pituitã aſſante, vel frigore illam ipſam congelante; cùm vix tantus calor & tam vehemens frigus in vivente & ſalvo corpore reperiri poſſit: & licet à calore longinquitate temporis id fieri poſſe regeratur, tamen, cùm continuè in pleriſque partibus, ubi frequenter calculus gignitur, quod exſiccatum eſt ab affluente humi-

humiditate irroretur, nec ſic ſatis firmum patrocinium caloris ſuſcipitur. Fœtum in utero materno pluribus annis, matre ſupervivente, ſaxum factũ fuiſſe omnem admirationem ſuperat, & ferè fidem, niſi tot Clariſſimorum Medicorum authoritate id ſtabilitum foret, qui variè ingenia in hoc prodigio exercuerunt. Et hodierno die adhuc Venetiis apud Aurifabrum quendam Gallum adulterorum Adamantum artificem cum ſtupore conſpicitur: Oſſeæ partes planè lapideæ inſtar ſilicis ſunt, carnes ſabuloſæ, fibræ chordulas in filamenta direptas referunt; omnia figura, magnitudine, numero, ordine, connexione pro fœtus conditione perfectiſſima apparent: brevi, tam egregia ſunt omnia, ut intuentem hoc monſtrum Phydiam operæ ſuæ vel pudere vel pœnitere poſſit. In multorum ore eſt ex *Aventino*, quinquaginta ruſticos apud Charinos in lapides diriguiſſe ex ſpiritu lapidifico terræ motu ex imis viſceribus erumpente. Adeò ut ex his omnibus veritatem rei credere poſſimus, & firmius thermis, quæ ex his locis prodeunt, calculi generationem adſcribere audebimus. Et eò faciliùs calculum in corpore noſtro thermæ producent, quod etiam διάθεσιν calculoſam partibus, quas perluunt, imprimunt, unde limoſum citius adhæreſcit & accedente ulterius ſucco λιθογόνῳ in calculum tranſit. Graviſſimum adhuc crimen, quod thermis attribuitur, reſtat, quo veneni accuſantur. Quod ſi verum eſſet, jure nobis earum uſum deteſtandum faceret: quem enim vita juratum magis hoſtem hôc vereatur? cujus tota natura in eo ſita eſt, ut cito exigua portione vitæ principium aſſiliat, expugnet & interficiat. Qui hoc aſſerunt, præter Principum Medicorum

authoritatem quâ plurimum nituntur, ſententiam ſuam etiam rationibus roborant. Nam ut antea dictum eſt, non ſimplices ſunt hæ aquæ, ſed alimentorum ignis ſubterranei & aliorum mineralium ἄτμοι ipſis permiſcentur, ferri puta, plumbi, cupri, argenti vivi, argenti & auri, quæ non ſolùm nullam affinitatem cum corpore noſtro habent, aſt quoque, maximè in ſpiritus reſoluta calidum innatum, vinculum animæ cũ corpore, deſtruere valent. Adde, quod ex ſulphuris & Argenti vivi infauſto connubio Arſenicum peſtilentisſimum venenum generetur, quæ tamen ambo circa thermas obviam fiunt; illud quidem inſeparabile à thermis eſt; hoc verò plerumque ipſis adeſt, ſive ſeorſim & ab aliis metallis ſegregatum exiſtat, ſive ipſis, quorũ etiam radix eſt & unde ductilia ſunt, permixtum ſit. Tum ab effectu venenatas eſſe evincitur. Sæpe ex thermis halitus effumant pernicioſi, qui repentinam inſpirantibus mortem adferunt. Hierapoli prope Laodiceam, ubi ditisſimus thermarum proventus occurrit, ſpelũca eſt, Plutonium dicta, profunda, denſa caligine repleta ex vaporibus à ſubjectis thermis elevatis, in quam ſi quod lubet animal intrudatur ſubito mortuum concidit. Simile antrum Puteolis oſtenditur, ubi totius Italiæ thermæ copioſiſſimæ & celeberrimæ Bajæ ſunt, quod *la Grotta della morte* vocant; in hoc incolæ advenarum cauſa ſæpe canem projicere ſolent, qui primum animo linquitur, quem ſi in vicinum lacũ Avernum immergant brevi vitam quaſi recuperat; diutius verò in antro detentus irreparabili damno animam efflat. Et raro inſecta vel nunquam circa termas obſervantur; argumentum certè, calidum innatum horum animantium,

tium, cùm tenerum ſit, à thermarum fuligine venenata diſſipari; unde ſi illam ſentiant, vel ſe ab his locis proripiunt vel extinguuntur. Deniq; veneni ſuſpicionē haud mediocriter hoc auget, quod Pſilothri inſtar ex auripigmento & ſimilibus compoſiti, pilos eradicet. Hæc fere ſunt quæ nobis thermarum potum inviſum reddere poſſent. Quæ licet veritatis aliquo colore nitere videantur, tanta tamen non ſunt, ut earum uſum, etiam quoad interiora, eripere valeant. Primo enim magna eſt thermarum diverſitas, ſive incendium quo aquæ incaleſcunt conſideres, ſive ignis alimentum reſpicias, ſive denique ea quæ ſe utriq; aſſociare ſolent attendas. Quamobrem & viribus variant, & ſæpe ſanitatem inſtaurant, ſæpe quoque illam evertunt. Deinde quæ à vitiis graviſſimis immunes ſunt, non omnem & promiſcuum uſum ferunt, ſed quoque

Eſt modus in thermis ſunt certi denique fines,
Quos ultra & citra nequeunt conſiſtere ſanæ.

Et ne quid rerum trans ſeptemplicis oſtia Nili & ultimum Gangem geratur, ſolliciti ſimus: quin Inclytam Patriam noſtram adeamus, quæ inter alia Dei Optimi Maximi egregia bona, etiam thermis abundat. Has nullatenus horum malorum participes eſſe, quibus hactenus thermæ inſimulatæ fuerunt, facile intelligemus, ſi fidam rerum Magiſtram Experientiā conſulemus: ac quotidie obſervatur quam multi, etiam potu, Thermas uſurpent cum magno ſanitatis incremento, ſi modò id conſcio artis perito & prudenter faciant. Et quidem Piperinarum actualis calor tantus non eſt, ut vel minimam moleſtiam cuicunq; ætati vel temperamento ex fide digniſſimorum authoritate pariat. Badenſium Ergo-

viæ licet intenſior ſit fervor, tantus tamen non eſt, ut vel ipſi ſcaturigini immerſo veſicas in cute extrahat, vel eum pilis nudet: imò, quod mirum eſt, aqua tactui in cute intolerabilis ore abſorpta tepida fere apparet. Non diſſimilis Leucenſium conditio eſt. Adeo ut nondum caloris actualis gratia extimeſcendæ ſint, nec thermæ frigida temperandæ, nec fervor exſpirando moderandus ſit; qua ratione potius virtus enervaretur, & craſſamenta nulli viſcerum proficua futura relinquerentur. Satis quoque probabilis ſententia eſt, qua thermæ ab igne ſubterraneo incaleſcere dicuntur. Ignem enim ſubterraneum exiſtere nemo dubitabit, qui naturæ librum attenta & non occupata mente evolvet; & in thermis effectus ignis eluceſcunt, imo ipſe ſæpe aperta flamma circa thermas emicat: merito igitur ipſi adſcribi debent. Poſito autem cauſam caloris plane ignorari, non tamen ab illarum uſu deſiſtendum eſt, quas experientia ſalubres probavit, eò quod id thermæ cum plurimis medicamentis commune haberent, quorum principia ſæpe vix ab Eruditiſſimis etiam mediocriter cognoſcuntur. Licet etiam præter actualem calorem abſconditum alium foveant, & Sulphur, Sal, Alumen, Vitriolum, Ferrum & ſimilia per minima ipſis miſceantur, non tamen his de cauſis exitiales redduntur, ſi rite aſſumantur. Nam vires harum rerum mediocriter & à copioſa aqua refractas obtinent; & ponamus integras perſiſtere, nihil tamen obſtabit, quin audacter bibamus, cùm ſingula hæc ſola, uſu exigente feliciter à Medicis propinentur. Nec exſiccatio aliqua præpropera timenda eſt, cùm non ad tabem pronis, nec ſanis thermarum potus ſuadeatur, ſed iis qui vitioſis humori-

moribus ſcatent; tum enim non membrorum humidum priùs oppugnatur, quàm præter naturalis humiditas abſorpta fuerit. Thermas ſucci lapidifici participes eſſe negari non poteſt; nimium enim manifeſtè ejus effectus in plurimis animadvertuntur: aliæ tamen illius plus, aliæ minus obtinent. Helveticæ noſtræ omnes, quantum habitantium fide conſtat, hoc vitio ferè immunes ſunt, & ſolum canales quos præterlabuntur tophis operiunt, idque non niſi longo tempore, non dierum, non menſium ſerie: Unde ſine calculi metu tutò bibi poſſunt; accedente & hoc, quòd non diu in corpore perſeverent, atque per paucos ſolummodo dies earum potus continuetur. Peſtilentiſſimum malum demoliendum ſupereſt, & veneni ſuſpicio à thermis removeri debet. Quod non difficulter fiet: nam concedamus pleraſque metallis perfuſas eſſe, propterea tamen venenatæ non ſunt, cùm omnia metalla venenata eſſe nemo affirmare auſit; & licet corpori noſtro non affinia ſint, tamen hanc ob rem malè audire non debent; ſic enim medicamenti nomen merentur, quæ inter alimentum & venenum medium quid ſunt. Omnia tamen metalla à veneni culpa vindicare velle, inſani eſſet; cùm validiora nulla ſint, quàm quæ ex horum numero ſunt. Itaq; ſi tale aliquod, quale ex multis arſenicum eſt, has aquas inquinet, ſine dubio illas lethales efficiet. Ab his vitiis quàm alienæ noſtræ thermæ ſint, non fideliorem teſtem ipſa Experientia expetimus, quâ, ex multorum ſalute earũ potu reparatâ, ab hoc crimine ſemetipſas purgabunt. Conjugium nudi Mercurii cum ſulphure non admodũ frequens eſt & rarò circa thermas obſervatur: cùm aliis verò ceu

princi-

principium metallicum concurrens argentũ vivum, innocuum deprehenditur, tum quod purius & in auro puriſſimum ſit, tum quia ejus damnoſæ qualitates à comitibus frangantur. Nidores ſulphurei, qui ex ſpecubus quibusdam exhalant & mortiferi ſunt, non omnibus thermis affingi debent. Et in ipſo agro Cumano, ubi mortis Antrum eſſe diximus, ſpelũcæ aliquot ſunt, quæ ſulphureis exhalationibus incaleſcunt & incolis ad Veneris piacula eluenda inſerviunt. In agro Romano Baccani antrum eſt quod blando vapore impletur, qui ex aqua ſulphurea & vitriolata aſſurgit, & à ſerpentis genere quod cives ejus loci *le Amorevole* vocant frequentatur, in quod ſi ægri morbis chronicis etiam gravisſimis afflicti immittantur, brevi perſanantur, dum à vapore & tepore loci ſudor elicitur, quem ſopitis vel quietis ægris ſerpentes, amici dicti, abliguriũt; hinc Medici Romani, ne ægri rei periculo percellantur & perterriti cõmotione ſerpentes fugent, opiata ante ingreſſum ipſis exhibent. Hæc ex ore *Illuſtrisſimi Equitis Casſiani dell Pozo* habeo, quæ confirmat *Excellentis. Petrus Servius quondam Urbani VIII. Pontificis Maximi Medicus*, qui ejus mentionem in ſuo *de Unguento Armario tractatu* facit. Adeò ut etiam inſecta aquas ſulphureas ſuſtinere poſſe videamus: quod autem non ubique obſerventur, id frequenti hominum affluxui tribuendum eſt, quem hæc animalia averſantur: adde, quod, quæ his inimica ſunt non ſtatim homini perniciem adferunt. Denique Pſilothri inſtar pilos exſtirpare, forſan aliis tribui poteſt, noſtris verò planè non convenit, ſenſibus ipſis renuentibus. Declinatis igitur gravioribus ſcopulis, quas ſalubri thermarum potui obſtare invenimus, dicendum

ſuper-

ſupereſt, qua ratione commodè iis frui posſimus. Cùm autem thermæ naturam noſtram & quidem potenter alterare ſoleant, ſanis non convenient; nam hæc morborum præſidia, ſanis accommodata morboſam partibus διάθεσιν inducunt. Tum probè tenendum, illas non Panaceam quandam eſſe & omnium morborum ἀλεξίκακον, quod quàm falſum ſit multi magno ſuo malo & cum vitæ jactura ſerò diſcunt, dum quocunque affectu corripiantur, huc ceu ad ſacram anchoram confugiunt. Et primum non locum habent in morbis acutis, & aliis qui calidi ſunt & à calida cauſa foventur: nec propinandæ

Cùm mala per longas invaluere moras.

Tum enim generoſa medicamina profananda ſunt, cùm ægris mortem re deſperata adferant, qui mitiori & palliativa cura deliniti diutius vitam traxisſent. Sed cùm omnes thermæ & quæ noſtris è jugis erumpunt, inſigni calefaciendi, ſiccandi vi polleant, tum attenuent, incidant, abſtergant, & humores ita præparatos per urinæ vias, ſudorem & ventrem evacuent; (Piperinæ quoque ſtomachum primis diebus, ſi impurus ſit, evertant) potæ convenient Affectibus frigidis & humidis tum nudis tum à ſimili humore; item viſcido craſſo enutritis. Proderunt nimirum in Intemperie frigida & humida Ventriculi, Inteſtinorum, Vaſorum Meſaraicorum, Pancreatis, Lienis, Epatis, Cordis, Pulmonum, Renum, Veſicæ, Uteri, Capitis. Meritò igitur ab artis Pœoniæ proceribus laudantur in affectibus à dictarum partium morbis oriundis. In ſtomachi ſcilicet debilitate, ejus doloribus diſtenſivis, appetitûs dejectione, Lienteria, Cœliacâ affectione, Diarrhœa pituitoſa, Obſtructione Meſenterii tartareâ, ut &

Epatis ac ejus ἀτονίᾳ, in Cachexia ſi viſcera ſalva ſint & continens cauſa pituitoſa, In Podagra, Aſthmate, Dyspnœa à pituita tenaci: In phriſi etiam quibusdam commendatur thermarum potus; vix tamen probandum exiſtimo: licet enim exſiccet abstergatque atque ratione ſulphuris peculiariter affectui huic dicatus eſſe videatur, plurimum tamen excedente calore nocet, dum hecticam phthiſis comitem per ſe mortiferam & immedicabilem adauget, tum quoque antecedentem ulceris cauſam accumulat, ni tempeſtive excernatur. Prædicatur in renum dolore à cacochymia pituitoſa eorum locorum, in ſegnitie renum in attrahendo & ſegregando ſerum; in veſicæ imbecillitate & urinæ ſtillicidio ex cauſa pituitoſa frigida: in doloribus uteri à cauſa frigida, Menſibus albis, ſterilitate ob Uteri lubricitatem, Capitis deniq; affectibus pituitoſis, ſi malorum fomitem ex inferioribus partibus nanciſcatur: aliàs thermarum externus uſus commodior foret, qui Italis frequens eſt, dum aquam thermalem guttatim ſuper ſuturas ſtillant. Ut autem lætum eventum in horum affectuum curatione conſequamur, nos temporis, quantitatis, aliarumque circumſtantiarum ratione certis legibus adſtrictos eſſe oportet. Primò ergo bibendæ non ſunt, cum gelu cuncta rigent vel æſtu nimio langueſcunt; licet enim tum thermæ eaſdem fermè vires retineant, ob alia tamen omittendæ ſunt; nam tunc vel viæ anguſtiores ſunt, ut natura aquam excernere nequeat, vel ſquallore infirmior eſt, quàm ut ad expellendum ſufficiat. Eligenda itaque tempora mitiora, qualia erunt exoptata, finis Veris, principium & ultimum Æſtatis, initium Autumni. Antequam potus occipiatur, primæ cor-

poris

poris regiones à ſuperfluis mundandæ ſunt: tum ex ipſo fonte puriores & illibatæ bibantur. Commodiſſimæ potandi horæ ſunt matutinæ, prius fæcibus exonerato corpore & modica deambulatione calore ſuſcitato: tum à prandio veſpertinæ cùm cibi concoctio in ventriculo peracta fuerit. Quidam in tempore definiendo Lunæ φάσεις attendunt potuſque auſpicium creſcente Lunâ ſumunt. Non verò nimium bibendum eſt, nec ſalutis punctum in vaſtis poculis exſiccandis verſatur: omne nimium naturæ inimicum eſſe, Dictatoris noſtri γνώμη eſt. Primi diei potum definiunt ita ut ſint unciæ circiter ſex quibus mediocris cyathus impletur, ſecundo tot adjiciuntur; ſic progrediendum ſingulis diebus donec potus ad uncias triginta creverit, ſive menſuram noſtratem, tum ſi in hac ſumma δόσει aliquandiu per duos ſcil. tresve dies hæſimus, quotidie iterum cyathus potui demendus, uſque quò illam quantitatem attingamus unde curam exorſi ſumus. Quantumcunque autem bibatur non affatim unóve hauſtu ingurgitetur, cum ventriculus hoc ſubito ingruente nimbo valde percellatur & ad vomitum concitetur: in aſthmaticis & qui de pectoris anguſtia conqueruntur, ſuffocationis metus imminet. Nec periculum impendet hac cunctatione ſpiritus evanituros, non enim tam imbelli vinculo cum aqua nexi ſunt, ut vel in momento pereant. Quando intra corpus aſſumptæ fuerint, primùm parum requieſcendum eſt: quidam ad lectum ſe conferre ſuadent; poſtea modicè corpus exercendum, ut calor viſcerum excitetur, qui ut thermæ efficaciam ſuam citius exſerant, opuſque ſuum alacriùs aggrediantur, præſtabit: cavendum tamen diligen-

ter, ne modum excedamus in exercitio, ne naturæ motus impediatur vel vires labefactentur. Tum itaque natura inſurget, ſi robuſta ſit & viæ expeditæ, & cum thermis ſimul vitioſos humores exturbabit. Si præter ſpem eveniat, ut per nullam publicam viam evacuentur, naturæ vim patienti ſuccurrendū eſt, & quo vergunt humores medicamentis dirigendi ſunt: ſi nec hac ratione ſtagnantes thermæ effluere velint, catharticis, ſudoriferis & diureticis adoriendi & ejiciendi erunt. Tum quoque à potu thermarum plane abſtinendum eſt, atque ad alia remedia quæ morbo adverſa erunt confugiendum erit. Si ventriculus inſueta aquarum copia primum gravetur, ſtomachicis roborari poteſt, iisque ſive ante potum ſive ſtatim à potu ſumptis. Alia accidentia ſi forte obtingant, ut ſæpe commota latentium humorum camerina fieri ſolet, præſentis Medici prudentia moderari poterunt. Hîc non abs re erit, ſi quæramus, An dum thermas bibimus ſimul pro balneo iis frui poſſimus? Si ex noſtrorum hominum conſuetudine res definienda foret, expedita eſſet reſponſio. Solent enim illi non vel rarò Medico in conſilium adhibito utrumque thermarum commodum jungere; ſic ſe curæ compendium facturos ſperant, dum undiquaque hoſtem aggrediuntur. At ſæpe magno ſuo damno quidam incaute & intempeſtive id audentes irreparabile ſanitatis diſpendium ſibi accerſunt, quo non niſi ultima rerum linea eximuntur. Clariſſimi quidam Medici thermas bibendas & uno eodemque tempore iis lavandum eſſe negant, cùm ad contrarios motus natura invitetur, quos illa ſummopere averſatur, & in illa motuum contentione nullum rite peragi arbitrantur.

Alii

Alii fama & rerum uſu haud minores, ſi legitime omnia fiant, hoc non improbant: nec temere ita ſentiunt. Cùm enim raro thermæ ventrem moveant, ut plurimum autem per ſudores & urinæ ductus evacuent, & balnea hos motus adiuvent, non erit ut ab illis abhorreamus. Balneum namque caliditate & humiditate poros reſerat, humoribus exitum parat, ex profundo corporis quicquid vitii eſt, ad ambitum allicit & evacuat, nec minùs urinæ vias laxat, ut eò faciliùs humores elabi poſſint: unde tam deſideratus ſemicupiorum uſus eſt, ſi calculo renes & ureteres torqueantur. Imò quidam experientiâ celebres Medici non potandas thermas aſſerunt, antequam corpus per quinque dies balneo emollitum fuerit & humoribus vitioſis ita exitus pateat. Cum excoriatio à balneo ſupervenerit, aliquandiu potum ſuſpendendum referunt. Totum potus tempus ultra quatuordecim dies extendendum eſſe, plurimorum calculo concluditur. Quandiu autem in potu ægri verſantur, & ſubſequenti tempore conſtanter gulæ imperare debent, niſi hoſtem, quem thermæ ſuſtulerunt, ultro in corpus revocare velint, vitiumque intra corpus & in ſinu ſerpentem fovere cupiant. Cibus aſſumatur facilis coctionis & in ea quantitate, ut à ventriculo brevi etiam tempore ſuperari poſſit, ne curæ mora injiciatur: ſit laudabilis ſubſtantiæ & idoneum nativo calori alimentum. Varietas ciborum cruditatum parens fugiatur. Cibi variis ſtomachicis & cardiacis aromatibusque condiri poſſunt. In potu vinum permittitur maturum, ſpirituoſum, non nimis generoſum, ne ſitis accerſatur ampliùs quam excitabunt

thermæ. Nocturno ſomno vires refocillentur. Si qua evacuatio ſuppreſſa ſit, ejus ratio habenda, & quàm levi poteſt negotio revocetur. Genium jucundis amicorum colloquiis reficiat, abſint profanæ curæ, inanes mœrores, profuſa gaudia, horridi animi fremitus.

DIXI.

Ad

Nobilem et Clariſſimum Virum,

JO. JACOBUM WEPFERUM, MEDICINÆ DOCTOREM, COGNATUM CARISSIMUM.

Sic, ducente Deo, ſummo es ornatus honore,
Wepfere, o animæ gloria magna meæ,
Quem generoſa tibi virtus, artesq; decoræ,
& vigor ingenii promeruere tui.
Præclarum eſt, teneram ſic transegiſſe juventam,
ut reliqua hinc ætas cultior eſſe queat.
Præclarum eſt, nullos ſic defugiſſe labores,
nulla ut transierit deſidioſa dies.
Præclarum eſt, patrios ſic deſeruiſſe Penateis,
cum tanta ut liceat laude redire domum.

Præclarum

Præclarum eſt, celebreis ſic audiviſſe magiſtros,
ut detur, bene nunc poſſe docere alios.
Præclarum eſt, doctos ſic pervolviſſe libellos,
rite ſuo, ut leve ſit, ſcribere Marte libros.
Omnia præclara hæc: ſed erit præclarior ipſe,
divina hæc in quo munera conveniũnt.
Cum tibi DOCTORIS *titulum donaret Hygeja,*
& faceres Clario *verba diſerta choro;*
ſat cunctis, credas, promto ſermone probaſti,
quid valeant Genii dona benigna tui,
et bene-acta ætas, labor ingens, in peregrinis
exculta ars, doctis vita polita viris.
Quid valeas calamo, comtus docet iſte libellus,
qui, quæ audita prius, nunc relegenda dabit:
potu, ubi demonſtras, adſumtæ ſintne ſalubres,
tellus quas calido gurgite fundit aquas?
I felix, patriosq; Lares, carosq; parentes
inviſe, & quorum pectora candor habet:
prende tui patrui dextram, vultumq; ſerenum
adſpice, qui patriæ lux columenq; meæ eſt:
et mecum in ſocio ſubcreſcas ſemper amore,
ſic ipſi ut noſtri nos docuere patres.

STEPHANUS SPLEISSIUS
DISENHOFIUS.